

תוכן עניינים

1. מבוא 2
2. חלק תיאורטי – הגדרות של משחק הוגן ומדע בספורט 3
- גישת המשחק ההוגן בספורט 3
- תפיסת המדע והטכנולוגיה בספורט 4
- שימוש אתי במדע בספורט 6
- הגדרות של השפעות חיוביות ושליליות של שימוש מדע וטכנולוגיה בספורט 8
3. השפעות חיוביות של המדע בספורט בהתאם לכללי המשחק ההוגן 10
- מזון 10
- ביומכניקה 12
4. השפעות שליליות של המדע וספורט שסותרים את עקרונות המשחק ההוגן 15
- סמים בספורט 15
- שינויים גנטיים 17
5. סיכום 21
- ביבליוגרפיה 22

1. מבוא

מודל המשחק ההוגן מבוסס על עקרונות של הדדיות, יושרה וכבוד שבו פעילויות ותחרויות ספורט מבוצעות בהתאם לחוקי הענף, לפי נורמות חברתיות מקובלות, שמירה על כבוד והדדיות בין הספורטאים, ושמירה על רוח הספורט. תפישת המשחק ההוגן בספורט מאפשרת לספורטאים להתחרות זה מול זה באופן הוגן, כאשר תוצאות התחרות יקבעו לפי ביצועי הספורטאים שהצליחו לגבור על היריב בהתאם לחוקי התחרות, ולא בהתאם להתנהגויות שנויות במחלוקת כמו מרמה ואלימות (גלילי, בן-פורת, ולידור, 2009).

שימוש מדע בספורט מאפשר להוביל לביצועי ספורט טובים יותר ועל פניו מאפשר שמירה על כללי המשחק ההוגן. המדע מאפשר לפתח תרגילים ואימונים יעילים ומועילים יותר לספורטאי בדגש על ענף הספורט שבו הוא עוסק; המדע מאפשר לפתח מכשירי ספורט חזקים, עמידים ובעיצוב טוב יותר; המדע מאפשר לעצב תזונה נכונה ומתואמת עבור כל ספורטאי; לבחון את עומס האימונים ואת כושר ההתאוששות בצורה טובה יותר (Kennedy, & Kennedy, 2016, p. 342). מצד שני, ישנה הטענה כי המדע מאפשר לפגוע בטוהר הספורט ובמודל המשחק ההוגן כאשר המדע מאפשר לפתח סמים חזקים ומורכבים יותר שמאפשרים לשפר את ביצועי הספורטאי או שניתן לבצע שינויים גנטיים המאפשרים לפתח סיבולת גוף טובה יותר. שימוש באמצעים טכנולוגיים חדשים הובילו לפגיעה בעקרונות המשחק ההוגן בענפי ספורט רבים, כמו אתלטיקה, שחייה, משחקי כדור וענפים אחרים, עד כי נידמה שהשימוש השנוי במחלוקת בפיתוחים מדעיים וטכנולוגיים לכאורה שחקו לחלוטין את עקרונות המשחק ההוגן (Filipp, 2007).

שאלת המחקר: כיצד הצליח המדע והטכנולוגיה בספורט להשפיע על עקרונות המשחק ההוגן בספורט? מכיוון ששימוש בטכנולוגיות מדעיות חדשות מאפשרות להגשים יתרונות בספורט, הדבר מעלה צורך לבחון האם השיפורים הטכנולוגיים החדשים אכן מועילים לספורט ויוצרים שיפורים וריגושים חדשים בתחום המשחק ההוגן; או שהשימוש במדע שוחק במידה רבה את עקרונות המשחק ההוגן ומוביל לשימוש הולך וגובר באמצעים אסורים לטובת השגת הביצועים.

שיטת המחקר: המחקר יתבסס על מודל עיוני בדגש על מאמרים החל משנות ה-2000. התמקדות בטווח זה נובעת מתפיסות חיוביות ושליליות. בראשית 2000 הוקמה הסוכנות העולמית נגד סמים בספורט שתפקידה היה למנוע מניפולציה בספורט באמצעות שימוש בסמים תוך שימוש בכלים מדעיים וטכנולוגיים מתקדמים. סוגיה זו מדגישה את הדילמה השלילית בתחום התפתחות המדע והטכנולוגיה בספורט. במקביל ישנה גם סיבה חיובית. סיבה זו מתמקדת בתפיסה לפיה המאה ה-21 הינה מאה דיגיטאלית, המאפשרת ליצור תחומי ספורט חדשים, ולשפר את היכולות והביצועים של האדם באופן חוקי רק מעצם יצירת תחרויות מול מכונות וטכנולוגיות דיגיטליות חדשות (Schmidt, 2020). כלומר, הסיבה להתמקדות בטווח הזמן של המאה ה-21 נובעת ממניעים חיוביים ושליליים שהתפתחו רק במאה ה-21.

בעבודה זו אבצע שימוש בספרות אקדמית בנושא המשחק ההוגן, אתיקה של המדע והספורט והשפעת המדע על הספורט, ואבחן את העמדות השונות הנוגעות לשילוב של משחק הוגן ומדע וספורט. המחקר יתמקד בענפי ספורט מקצועיים-תחרותיים בדגש על ענפים התעמלות ואתלטיקה קלה המשלבים יוקרה, תחרות, ופרסים רבים לזוכים שמעודדים את השימוש במדע וטכנולוגיה מצד הצוות המקצועי של הספורטאי והן מצד המדינה לטובת השגת ביצועי ספורטאים טובים יותר. במסגרת זו אבחן השפעות חיוביות ושליליות של המדע על הספורט כאשר בחינת ההשפעות החיוביות יתמקדו בממדים של שיפור מיומנויות תנועה באמצעות מחשוב ושיפור המזון; ואילו השפעות שליליות יתמקדו בשימוש הולך וגובר בסמים בספורט ושינויים גנטיים. הבחירה בסוגיות אלו נבחרה מפאת השכיחות הנפוצה שלהם בענפי המחקר האקדמיים.

2. חלק תיאורטי – הגדרות של משחק ההוגן ומדע בספורט

פרק זה ימשש כפרק רקע תיאורטי לעבודה. בפרק זה אסקור מספר הגדרות שבאמצעותן יהיה ניתן לפתח תשתית תיאורטית לעבודה. תחילה אציג את גישת המשחק ההוגן בספורט; לאחר מכן את תפיסת המדע והטכנולוגיה בספורט; שימוש אתי במדע בספורט; והגדרות של השפעות חיוביות ושיליות של שימוש מדע וטכנולוגיה בספורט. באמצעות פיתוח החלק התיאורטי יהיה ניתן להסביר מאוחר יותר את ההשפעות החיוביות והשיליות של מדע וספורט בהתאם לכללי המשחק ההוגן.

גישת המשחק ההוגן בספורט

המסרים שמועברים מצד התחרויות הבינלאומיות ובמיוחד בספורט המקצועי, מדגישים עקרונות של תחרות, ניצחון ומצוינות, כדוגמת הסיסמה של המשחקים האולימפיים: "מהר יותר, גבוה יותר, חזק יותר". הרצון לזכות ולנצח מעמידים במבחן את גבולות האתיים והפיזיולוגיים של הספורטאי, שכן בכדי לנצח את היריב על המתמודד לשפר את ביצועיו ולהביא אותם לסף יכולותיו. על פניו ישנם אמצעים רבים שיכולים לעזור לספורטאי לשפר את ביצועיו, אך עקרונות היסוד של המשחק ההוגן מחייבים כי עזרים וכלים לשיפור הביצועים תמיד יהיו במסגרת חוקי המשחק ועל הספורטאי לפעול לפי כללים אתיים ופרוצדורליים בכדי להשיג ניצחון בתחרות (Serrano-Durá, Molina, & Martínez-Baena, 2020).

תפיסת המשחק ההוגן מבוססת אם-כן על תכונות מוסריות וחברתיות בתחום הספורט המקדמות התנהגות ראויה ונאותה בספורט. התנהגות זו כוללת בין היתר יושרה, אדיבות, כבוד, הערכה והדדיות הן ליריב והן לכל המעורבים בענף הספורט שבו הספורטאי עוסק. היסודות במשחק ההוגן מדגישים כי יש לפעול לפי כללי המשחק של ענף הספורט והתחרות בין אם הספורטאים מנצחים ובין אם מפסידים בתחרות. על הספורטאים לקבל את הכללים כפי שהם, אסור להם לסטות מהם, ובמסגרתם לנסות ולנצח את היריב תוך ששני הצדדים שומרים על כבוד הדדי ואבירות זה לזה (גלילי, בן-פורת, ולידור, 2009).

בתפיסת המשחק ההוגן ישנם שלושה כללים מרכזיים שחייבים להתקיים: ראשית, עקרונות וחוקי המשחק הינם קבועים לענף, והמשחק אינו יכול להתקיים ללא עקרונות וחוקים. לפי עיקרון זה השחקנים חייבים לשמור על כללי המשחק בכדי לנהל אותו באופן הוגן וראוי, ואילו סטיה מכללים הורסת ופוגעת במשחק ואיננה מאפשרת לעסוק במשחק עוד. למשל, אם נקבע כי בענף ספורט ניתן לשחק רק באמצעות איבר/איברים מוגדרים בגוף, אזי כל שימוש באיבר אחר פוגע בכללי המשחק. למשל, כדורגל משחקים עם הרגלים, כדוריד משחקים עם הידיים. המטרה היא ליצור כללי משחק אחידים שלפיהם שני הצדדים ישחקו, כאשר ההבדלים בין השחקנים הן טכניקות גופניות, מיומנויות ספורטיביות ויכולת תיאום בין השחקנים. אי-עמידה בכללי המשחק תוביל לפסילה/עבירה של השחקן (Motoarca, 2015).

עיקרון שני בתפיסת המשחק ההוגן, הם הכללים שאינם קשורים ישירות למבנה המשחק, אך המטרה שלהם היא לקדם אווירה מסוימת והוגנת במשחק. הרעיון בעיקרון השני דומה בהחלט לכלל הראשון, אך הוא מתמקד בראיה נרחבת יותר מאשר הספורטאי והמשחק או התחרות עצמם כי אם במערכת ההיקפית סביב המשחק. לדוגמה, התנהגות בלתי ספורטיבית כמו אלימות בספורט, רמאות, תגרות של הצופים, העלבת השחקנים והצוות המקצועי, והפצת גזענות – מצד השחקן, הצוות המקצועי שלו או מצד האוהדים. עיקרון זה יוצר התנהלות חברתית מסוימת המבוססת על כבוד והדדיות בין כלל המעורבים במשחק והתחרות. העיקרון השלישי הינו כללי הנימוס. כללים אלה חיוניים למשחק והתחרות אך הם אינם מבטלים את המשחק במידה והם אינם מתקיימים. מדובר על כללים אופציונאליים שנועדו בעיקר ליצור רוח ספורט ואוויר טובה ונעימה